

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне
значення результатів дисертації
САЛЬНІКОВОЇ Тетяни Вікторівни
на тему: «Особливості професійної Я-концепції військовослужбовців –
учасників бойових дій», представленої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 2 від 29.10.2020 року). Скоригований варіант теми затверджено вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 10 від 24.04.2024 року).

Науковий керівник: науковий співробітник навчально-наукової лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру, доктор біологічних наук, професор, Перелигіна Л. А.

1. Дисертація за змістом відповідає галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки і спеціальності 053 – психологія.

2. Актуальність вирішеного наукового завдання зумовлена тим, що «Я-концепція» є базисним феноменом, який визначає можливості досягнення високого професійного рівня та особливим особистісним ресурсом у процесі професійного становлення особистості, особливо серед представників кризових професій, діяльність яких пов'язана з особливими умовами виконання своїх професійних завдань і характеризуються дією значної кількості стресогенних та психогенних чинників. Першочергово до таких професій відносять професію військовослужбовця. Тривалість та масштабність російсько-української війни посиляє нашої державі численні виклики та ставить перед нею значні завдання, серед яких першочерговими є надання психокорекційного втручання та здійснення соціо-психологічного супроводу військовослужбовців – учасників бойових дій. Військовослужбовці постійно знаходяться в умовах впливу значних психогенних чинників на психоемоційну сферу та «переживання» цілого «спектру» специфічних психофізичних та психоемоційних екстремальних психофізичних перенавантажень, які провокують розвиток певних специфічних особистісних психологічних установок і зрушень, які супроводжуються психофізичною та соціоповедінковою дезадаптацією та можуть спровокувати розвиток «глибокої» дезадаптації та дезорієнтації. Для надання компетентної психологічної допомоги та здійснення соціо-психологічного супроводу важливо спрогнозувати можливі ризики виникнення деструктивних особистісних утворень та визначити ефективні методи попередження або психокорекції негативних особистісних наслідків цієї війни.

Отже, актуальність дослідження особливостей професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій цілковито зумовлена сучасними умовами, в яких відбувається їх професійна діяльність та існуючими недосконалостями дослідження феномену професійної «Я-концепції» даного контингенту.

3. Зв'язок роботи з планом наукової та науково-технічної діяльності Національного університету цивільного захисту України.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України у межах науково-дослідної роботи «Психологічні аспекти самовдосконалення та саморозвитку фахівців екстремального профілю діяльності» (№ ДР 0121000009).

4. Нові науково-обґрунтовані теоретичні та/або експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань та підтверджені документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

- Вперше розроблені теоретико-методологічні позиції визначення генезису особистісних особливостей і структурно-функціональних конструктів особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій та її соціо-психологічних механізмів розвитку.

- Вперше емпірично експліковано та структуровано психологічні детермінанти особистісного профілю військовослужбовців – учасників бойових дій та встановлено тісний взаємозв'язок психологічних детермінант феномену участі в бойових діях із емпіричними референтами когнітивного, емоційно-оцінного, мотиваційного, поведінкового та духовно-ціннісного «Я-концепційних» конструктів;

- Поглиблено уявлення про руйнівну роль феномену участі в бойових діях у формуванні особистісної «Я-концепції» військовослужбовців і деструктивні психофізіологічні та психоемоційні кризові впливи на деформацію концептуальних компонентів «Я-концепції» військовослужбовців, що об'єктивізує необхідність психокорекційної роботи з даним контингентом;

- Набула подальшого розвитку теоретична модель структурної організації особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій у сукупності когнітивного, емоційно-оцінного, мотиваційного, поведінкового та духовно-ціннісного «Я-концепційних» конструктів, що розширює наукові уявлення про особливості структурної організації досліджуваного феномену;

- Вперше розроблено, науково обґрунтовано та апробовано алгоритм реалізації комплексної програми психокорекції професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій, спрямованої на формування їх позитивної професійної «Я-концепції», що активізує психологічні особистісні

захисні механізми та нівелює негативні впливи участі в бойових діях на структурні «Я-концепційні» конструкти.

Результати дослідження впроваджені у відділі психологічного забезпечення та соціально-гуманітарної роботи Центру забезпечення ГУ ДСНС України в Чернігівській області, у практичну діяльність психологів ДП «Клінічний санаторій «Роща» ПАРТ «Укрпрофоздоровниця»» (Харківська область).

5. Ступінь достовірності та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У роботі на достатньому теоретичному та емпіричному матеріалі, послідовно та неухильно дотримуючись визначених у теоретичній частині методологічних засад, розкрито й обґрунтовано її основні положення: розроблені теоретико-методологічні позиції визначення генезису особистісних особливостей і структурно-функціональних конструктів особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій та її соціо-психологічних механізмів розвитку; емпірично експліковано та структуровано психологічні детермінанти особистісного профілю військовослужбовців – учасників бойових дій та встановлено тісний взаємозв'язок психологічних детермінант феномену участі в бойових діях із емпіричними референтами когнітивного, емоційно-оцінного, мотиваційного, поведінкового та духовно-ціннісного «Я-концепційних» конструктів; визначено руйнівну роль феномену участі в бойових діях у формуванні особистісної «Я-концепції» військовослужбовців і деструктивні психофізіологічні та психоемоційні кризові впливи на деформацію концептуальних компонентів «Я-концепції» військовослужбовців, що об'єктивізує необхідність психокорекційної роботи з даним контингентом; розроблено, науково обґрунтовано та апробовано алгоритм реалізації комплексної програми психокорекції професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій, спрямованої на формування їх позитивної професійної «Я-концепції».

Положення дисертації доведено з належною доказовістю і послідовністю із застосуванням статистичних методів дослідження (метод експертної оцінки, t-критерій Ст'юдента, ф-кутове перетворення Фішера, тест χ^2 Пірсона, регресійний аналіз, кореляційний аналіз). Отримані результати оброблено за допомогою стандартизованого пакету програм Statsoft Statistica 10.0 для Windows, IBM SPSS 25.0 для Windows

Загалом наведена наукова праця є самостійним, логічним за структурою і завершеним науковим дослідженням.

6. Практична значущість дисертації полягає у тому, що за результатами дослідження:

- практично реалізовано комплекс визначення теоретико-психологічних засад формування особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій;

- розроблена, науково обґрунтована й апробована програма психокорекції професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій;

- визначена система психо-соціальної діагностики психологічних механізмів формування цілісної особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій;

- визначені особливості професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій, які збагатили існуючу науково-методичну базу практичної діяльності психологів та доповнили програми їх професійної підготовки.

7. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій.

Статті у базі даних WOS

1. Provision of qualified psychological assistance as a result of crisistraumatic events. ad alta / H. Yurchynska, I. Ananova, O. Nazarov, T. Salnikova, L. Martynets. *J. of interdisciplinary research*. 2022. Vol. 12, Issue 2, Special issue XXXI. P. 94–99. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120231/papers/A_17.pdf.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України

2. Сальнікова Т. Особливості складових Я-концепції учасників бойових дій. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Харків, НУЦЗУ, 2023. Вип. № 1 (5). С. 73–81. doi: 10.52363/dcpp-2023.1.7

3. Salnikova T. The influence of sociopsychological characteristics of military personnel depending on their professional training on the constructs of their personal self-concept. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Харків, НУЦЗУ, 2024. Вип. № 1 (7). С. 63–79. doi: 10.52363/dcpp-2024.1.5

4. Salnikova T. V. Sociopsychological characteristics and their influence on the constructs of the personal self-concept of servicemen. *Науковий журнал «Габітус»*. 2024. Вип. 61. С. 219–225. doi: 10.32782/2663-5208. 2024.61.40

Усього за матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано: 15 наукових праць, з яких 3 статті у виданнях, затверджених МОН України, як фахові у галузі психології (всі одноосібні), 1 стаття у виданні Web of Science, 11 тез у матеріалах конгресів, симпозіумів і конференцій.

8. Особистий внесок здобувача в науку полягає в тому, що:

- практично реалізовано комплекс визначення теоретико-психологічних засад формування особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових бій;

- розроблена, науково обґрунтована й апробована програма психокорекції професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій;

- визначена система психо-соціальної діагностики психологічних

механізмів формування цілісної особистісної та професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій;

- визначені особливості професійної «Я-концепції» військовослужбовців – учасників бойових дій, які збагатили існуючу науково-методичну базу практичної діяльності психологів та доповнили програми їх професійної підготовки.

9. Відповідність вимогам до оформлення дисертації та доброчесності. Оцінка цілісності змісту та стилю написання.

Дисертація складається із анотації, вступу, аналітичного огляду наукової літератури, програми досліджень та методичного апарату, двох розділів власних досліджень, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел містить 254 джерела, із яких 216 – кирилицею та 38 – латиницею.

Загальний обсяг дисертації складає 291 сторінку. Роботу проілюстровано 3 рисунками та 47 таблицями й 4 додатками.

Рівень оригінальності тексту становить 74.3 %. Усі використані у праці запозичення є правомірними, а саме: цитати наукових творів, що використовуються, мають обов'язкове посилання на його автора і джерело цитування.

У роботі здобувачем чітко та змістовно визначено мету та основні завдання, об'єкт та предмет дослідження, використано праці вітчизняних і закордонних науковців, які досліджували проблему професійної «Я-концепції». Матеріали дисертації викладені науковим стилем, доступною мовою, послідовно, стисло та грамотно.

У цілому дисертаційна робота Тетяни САЛЬНИКОВОЇ «Особливості професійної Я-концепції військовослужбовців – учасників бойових дій» представляє закінчене науково-експериментальне дослідження, яке виконано на високому науковому рівні, повністю відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

10. Дисертація не містить таємної інформації та інформації з обмеженим доступом.

Провідний науковий співробітник
навчально-наукової
лабораторії екстремальної та кризової
психології науково-дослідного центру
«27» Здобувач 2024 року

Діана ПОХІЛЬКО

